

بررسی تاثیر خطای پیش‌بینی سود و کیفیت اقلام تعهدی بر اجتناب مالیاتی شرکت‌های حاضر در بورس اوراق بهادار تهران

رضا مراداف^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۰۳ تاریخ چاپ: ۱۴۰۲/۰۲/۲۵

چکیده

این تحقیق با هدف بررسی تاثیر خطای پیش‌بینی سود و کیفیت اقلام تعهدی بر اجتناب مالیاتی شرکت‌های حاضر در بورس اوراق بهادار تهران به انجام رسید. اجتناب مالیاتی تحت عنوان متغیر وابسته تحقیق و خطای پیش‌بینی سود و کیفیت اقلام تعهدی به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شدند. بر این اساس تعداد ۱۶۱ شرکت از بورس اوراق بهادار تهران در یک دوره ۸ ساله بین سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۸ به عنوان نمونه آماری مورد بررسی قرار گرفت. فرضیه‌های پژوهش با استفاده از روش رگرسیون پانل دیتا و رگرسیون ترکیبی در نرم‌افزار ایویوز تجزیه و تحلیل گردید. تجزیه و تحلیل فرضیه‌های پژوهش با استفاده از روش رگرسیون ترکیبی و رگرسیون پانل دیتا توسط نرم‌افزار اقتصادسنجی EViews انجام گردید. نتایج تجزیه و تحلیل فرضیه‌های تحقیق با استفاده از رگرسیون پانل دیتا و تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که خطای پیش‌بینی سود تاثیر منفی و معناداری بر اجتناب مالیاتی شرکت دارد. همچنین کیفیت اقلام تعهدی تاثیر معناداری بر اجتناب مالیاتی شرکت ندارد.

واژگان کلیدی

اجتناب مالیات، خطای پیش‌بینی سود، کیفیت اقلام تعهدی.

۱. استادیار گروه حسابداری، واحد رودسر و املش، دانشگاه آزاد اسلامی، رودسر، ایران. (rezamoradof@yahoo.com)

مقدمه

مالیات هزینه‌ای است که بر تمام واحدهای انتفاعی که به نوعی درآمدزایی می‌کنند، از جانب دولت تحمیل می‌شود. چنانچه شرکت‌ها و اشخاص حقوقی به عنوان واحدهایی تلقی شوند که در راستای کسب سود و انتفاع، فعالیت می‌کنند، می‌توان انتظار داشت که به دنبال راهکارهایی برای کاهش مالیات پرداختی خود باشند. در ادبیات مالی در کشورهای خارجی، تلاش‌ها و راهکارهای قانونی شرکت‌ها به منظور کاهش هزینه مالیات خود را به نام‌های متفاوتی از قبیل مدیریت مالیات، اجتناب از پرداخت مالیات و رویه مالیاتی جسورانه می‌شناسند. به طور متداول، فعالیت‌های اجتناب از پرداخت مالیات به ابزارهای صرفه‌جویی مالیات اطلاق می‌شود که منابع را از دولت به سهام‌داران انتقال می‌دهد و بنابراین، ارزش بعد از مالیات شرکت را افزایش می‌دهد (دساهی و دهاماپلات، ۲۰۰۹).

از گذشته تا کنون مدیران در پی کمینه‌سازی نرخ موثر مالیاتی در بلند مدت، در راستای مدیریت مالیات بوده‌اند. چنانچه مدیر بتواند نرخ موثر مالیاتی را در بلند مدت کاهش داده و مالیات کمتری پرداخت کند، مالیات را مدیریت نموده است (پورحیدری و سروستانی، ۱۳۹۲). اجتناب از پرداخت مالیات به عنوان استفاده قانونی از نظام مالیاتی برای منافع شخصی، برای کاهش میزان مالیات قابل پرداخت به وسیله ابزارهایی که در خود قانون است، تعریف می‌شود (پاسترناک و ریکو، ۲۰۰۸). اجتناب از پرداخت مالیات، به فعالیت غیرقانونی که موجب کاهش درآمدهای دولت که برای امور زیربنایی و خدمات رفاهی و عمومی نیاز است، مربوط نمی‌شود (اتسانیا، ۲۰۱۱). از آنجایی که هزینه مالیات سود شرکت‌ها را کاهش می‌دهد، بسیاری از شرکت‌ها به میزان زیادی فعالیت‌های اجتناب از پرداخت مالیات را با هدف کاهش درآمد مشمول مالیاتشان به کار می‌برند (نور و همکاران، ۲۰۱۰). لذا مدیران شرکت‌ها می‌توانند با مدیریت اقلام تعهدی سود و ایجاد خطا در پیش‌بینی سود بر میزان مالیات پرداختی تاثیر بگذارند به همین علت اجتناب از پرداخت مالیات، در حال تبدیل شدن به نگرانی اصلی دولت‌هاست (گراویل، ۲۰۰۹).

مالیات به عنوان اصلی‌ترین ابزار کسب درآمد برای دولت‌ها جهت رسیدن به اهداف اقتصادی و اجتماعی مطرح است. گسترش و تنوع فعالیت‌های اقتصادی و همچنین نقش فزاینده دولت‌ها در ایجاد و گسترش خدمات عمومی، تأمین اجتماعی و گسترش تعهدات دولت در عرصه‌های اقتصادی و اجتماعی و تلاش در جهت تحقق رشد اقتصادی و توزیع عادلانه درآمد، پرداخت و دریافت مالیات را به مسئله‌ای مهم و مؤثر تبدیل نموده است. در هر کشوری مالیات به عنوان یکی از ابزارهای اصلی دولت در اقتصاد، نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کند به گونه‌ای که امروز در کشورهای صنعتی، بهبود و توسعه کارایی و اثربخشی اظهار مالیات مؤدیان و مطالبه آن توسط کارشناسان امور مالیاتی، ضمن رعایت اصل عدالت مالیاتی، از اهمیت زیادی برخوردار گردیده است. (پژویان، ۱۳۸۰).

تصور نتایج اجتناب از پرداخت مالیات، می‌تواند مهم‌ترین بحث در تحقیق‌های پیرامون این موضوع باشد. یکی از دلایلی که شرکت‌ها فعالیت‌های اجتناب از پرداخت مالیات را انجام می‌دهند، ویژگی جانشین بدهی بودن آن

1- Desai and Dharmapala

2 Pasternak and Rico

3 Etsania

4 Noor et al

5 Gravile

است (گراهام و توکر، ۲۰۰۶). به عبارت دیگر صرفه‌جویی مالیات شرکت‌ها که از فعالیت‌های اجتناب از پرداخت مالیات حاصل می‌شود، می‌تواند برای تأمین مالی پروژه‌های شرکت استفاده شود. از طرف دیگر، از آنجایی که مالکان نهادی انگیزه نظارت بیشتری دارند می‌توانند بر رابطه بین اجتناب از پرداخت مالیات و هزینه بدهی تأثیر بگذارند. سود به عنوان نتیجه نهایی فرآیند حسابداری و اصلی‌ترین منبع اطلاعاتی، مورد توجه و تاکید استفاده‌کنندگان اطلاعات حسابداری است و ممکن است تحت تاثیر عوامل متعددی قرار بگیرد. یکی از مواردی که می‌تواند تاثیر عمده بر میزان سود گزارش شده داشته باشد، نرخ مالیاتی شرکت‌ها می‌باشد. در واقع، یکی از ذینفعانی که خود را در سود شرکتها سهم می‌داند دولت می‌باشد که این سهم از طریق مالیات مطالبه می‌کند و از آنجا که این سهم خواهی از سود در صورت سود و زیان ظاهر می‌شود، بنابراین از جمله مواردی است که مورد توجه جدی قرار گرفته است (پورحیدری و سروستانی، ۱۳۹۲).

بسیاری از پژوهشها در پاسخ به این سوال انجام شده است که چرا بعضی از شرکتها بیش از بقیه از پرداخت مالیات اجتناب می‌کنند؟ بعضی از محققان عوامل مختلفی را به عنوان محرک و منافع برای فعالیتهای اجتناب از پرداخت، برای پاسخ به سوال مورد نظر مطرح کرده‌اند. زیمرمن (۱۹۸۳)، گوپتا و نیوبری (۱۹۹۷) و رگو (۲۰۰۳) بر ویژگیهای شرکت مثل نوع صنعت، اندازه شرکت، عمر شرکت و غیره و دیگر پژوهش‌ها، انگیزه‌هایی مثل پاداش، ساختار مالکیت و شکل سازمانی را به عنوان عوامل محرک بر فعالیتهای اجتناب از پرداخت مالیات ذکر کرده‌اند (گراهام و توکر، ۲۰۰۶، لیم ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱).

رعایت دو اصل تحقق و تطابق، یکی از مهمترین فواید ارقام تعهدی است که در اثر به کارگیری سیستم حسابداری تعهدی ایجاد می‌شود و باعث بهبود ارزیابی عملکرد شرکت می‌گردد، اما با بکارگیری ارقام تعهدی، جریان نقدی حاصل از یک رویداد مالی با یک برآورد اندازه‌گیری می‌شود و در صورتی که این برآورد اشتباه باشد، در آینده باید ارقام تعهدی و درآمد شناسایی شده اصلاح شود. به عنوان مثال، اگر خالص دریافتی حاصل از یک طلب کمتر از برآورد اولیه باشد، ثبت بعدی وجوه نقد وصول شده را نشان می‌دهد و هم خطای برآورد را اصلاح می‌کند. این خطاهای برآورد و اصلاحات بعدی که از آن ناشی می‌شود، سودمندی ارقام تعهدی را کاهش می‌دهد. بنابراین، هر چقدر اندازه خطاهای برآورد بیشتر باشد، کیفیت ارقام تعهدی کاهش می‌یابد. ضمن این که بزرگتر بودن اندازه ارقام تعهدی، نشان دهنده برآوردهای بیشتر و احتمال بروز خطاهای برآورد بیشتر است که این موضوع باعث کاهش کیفیت ارقام تعهدی می‌شود (دستگیر و رستگار، ۱۳۹۰). از نظر تائی (۲۰۰۴) کیفیت ارقام تعهدی، حدی است که ارقام تعهدی شناسایی جریان نقد را تعدیل و یا منتقل می‌کند تا ارقام تعدیل شده، عملکرد واحد تجاری را بهتر اندازه‌گیری کند و سود و جریان نقد آتی را پیش‌بینی نماید. وی در مطالعه خود کیفیت ارقام تعهدی را به عنوان یکی از شاخص‌های کیفیت سود مطرح کرد. از نظر تائی زمانی کیفیت سود بالاست که کیفیت ارقام تعهدی بالا باشد (برقعی و نوروش، ۱۳۸۸). کیفیت سود از موضوعاتی بوده که از آغاز هزاره سوم در پی ورشکستگی شرکت‌های بزرگ دنیا، افزایش ریسک ناشی از پیچیدگی محیط‌های تجاری و حتی ماجرای واترگیت سرفصل بسیاری از پژوهش‌های حسابداری و مالی قرار گرفت دلیل این امر ممکن است کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران به درستی ارقام حسابداری و به دنبال آن کاهش توان پیش‌بینی عملکرد آتی واحدهای تجاری با استفاده از اطلاعات

تاریخی باشد با وجود معیارهای متفاوت برای سنجش کیفیت سود ولاری و جنکینز (۲۰۰۶) معتقدند که قدرت پیش بینی سود از اهمیت بیشتری برخوردار است چون سرمایه گذاران می توانند از آن به عنوان معیاری برای ارزیابی ارزش شرکت و همچنین بینی پیش جریان های نقدی آتی استفاده نمایند. قدرت پیش بینی سود به عنوان میزان سودی که سرمایه گذاران می توانند بر اساس اطلاعات تاریخی سود و جریانهای نقدی آتی را بینی پیش نموده و در آن سهم باشند تعریف می شود. اما فعالیت هایی مانند محافظه کاری مدیریت سود و اجتناب مالیاتی که نتیجه انعطاف پذیری روش های حسابداری انگیزه های، مالیاتی شکاف های قانونی و همچنین روحیه فرصت طلبی مدیران می باشد ممکن است بر کیفیت سود تاثیر گذاشته و قدرت پیش بینی سود را کاهش دهند (غلامی کیان و فقیه، ۱۳۹۶). مسئله مورد بررسی در این پژوهش، تاثیر خطای پیش بینی سود و کیفیت اقلام تعهدی بر اجتناب مالیاتی شرکت های حاضر در بورس اوراق بهادار تهران است. به عبارت دیگر، در این پژوهش، تلاش می شود تا بررسی شود که آیا خطای پیش بینی سود و کیفیت اقلام تعهدی شرکت ها تاثیری در اجتناب مالیاتی آن ها دارد یا خیر؟ این مسئله مهم است زیرا اجتناب مالیاتی یکی از مهم ترین عوامل تاثیر گذار بر سودآوری شرکت هاست و در صورت وجود خطا در پیش بینی سود و کیفیت اقلام تعهدی، ممکن است شرکت ها به صورت ناخواسته و بدون آگاهی از آن، به اجتناب مالیاتی بپردازند که این موضوع ممکن است تاثیرات منفی بر عملکرد شرکت ها داشته باشد.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مالیات یکی از ابزارهایی است که در سایر کشورها ممکن است بر سیاست ها و تصمیم گیری های واحدهای تجاری تاثیر گذارد به طوری که از یک سو هزینه اجباری تلقی شده و از سوی دیگر بر نحوه سرمایه گذاری و همچنین تامین مالی شرکت ها اثر می گذارد. به همین جهت یکی از برنامه ها فعالیت هایی که شرکت ها دنبال می نمایند کاهش هزینه مالیات است. سهامداران به اندازه ای که از فعالیت های کاهش هزینه مالیات توسط مدیران خشنود میشوند نگران پیامدهای ریسک مالیاتی از جمله پرداخت مالیات بیشتر در آینده جرایم مالیاتی نیستند. اجتناب مالیاتی را می توان به طور کلی استفاده از پیچیدگی ها تکنیک ها و شکاف در قوانین مالیاتی در نظر گرفت که با کاهش هزینه های شرکت منجر به انتقال ثروت از دولت به سهامداران می شود (غلامی کیان و فقیه، ۱۳۹۶).

بازی بین مراجع مالیاتی، شرکت ها و افراد از دیرباز جز رقابت های طبیعی و لذت بخش بوده است. هرگاه مرجع مالیاتی برای حل اختلاف موجود قانون جدیدی وضع کرده است، شرکت در تلاش برای ایجاد مجدد این اختلاف استراتژی خود را تغییر داده است تا از مزیت این اختلاف به نفع خود استفاده کند. شرکت ها تمایل دارند سود های خود را در تلاش برای رسیدن به پیامدهای خاص گزارشگری مالی و انتقال اطلاعات به شرکت کنندگان در بازار هموارسازی کنند و به این طریق از خروج نقدینگی به خصوص در مواردی که شرکت بدهی مالیاتی قابل توجهی دارد جلوگیری کنند. پدیده هموارسازی سود در طول نیم قرن اخیر برای محققان حسابداری و مالی موضوع جالبی بوده است. به نظر می رسد اهمیت این موضوع نشأت گرفته از جایگاه ویژه و نسبتاً منحصر به فرد مقوله سود در مباحث حسابداری و امور مالی است. این پدیده به رفتار آگاهانه ای اطلاق می شود که به منظور کاهش نوسان های دوره ای سود و با استفاده از ابزار معین حسابداری شکل می گیرد (خدای پور و روستایی، ۱۳۹۳).

مدیران برای دستیابی به منافع خود نظیر پاداش، حفظ موقعیت شغلی، نمایش بهتر عملکرد شرکت، دریافت وام، جلب اعتماد سرمایه‌گذاران، انعقاد قراردادهای مختلف و صرفه‌جویی‌های مالیاتی، سود شرکت را دست‌کاری می‌کنند. دست‌کاری سود همیشه به معنای بالاتر نشان دادن سود نمی‌باشد، بلکه در برخی مواقع مدیران ترجیح می‌دهند که از طریق کاهش سود مانع خروج وجه نقد اضافی از شرکت به دلیل پرداخت سود سهام یا پرداخت مالیات شوند. این عمل مدیران نیز به‌عنوان مدیریت سود شناخته می‌شود. از جمله عوامل مؤثر بر مدیریت سود نرخ‌های مالیات بر درآمد شرکت‌هاست. از آنجایی که هزینه مالیات، سود شرکت‌ها را کاهش می‌دهد؛ بسیاری از شرکت‌ها فعالیت‌های بسیاری جهت اجتناب از پرداخت مالیاتشان انجام می‌دهند (ابراهیمی و احمدی مقدم، ۱۳۹۵).

آرمسترانگ و همکاران^۱ (۲۰۱۵) با مطالعه ۲۷۹۸ سال-شرکت آمریکایی طی بازه زمانی ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۰ به بررسی تأثیر راهبری شرکتی و انگیزه‌های مدیریتی بر اجتناب مالیاتی پرداختند. آنها با ارائه طیفی از اجتناب مالیاتی آن را از سطوح پایین تا بالای اجتناب مالیاتی تعریف کردند. آنها در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند هیأت‌های مدیره که به لحاظ مالی متخصص‌تر و مستقل‌تر هستند به طور معنی‌داری با اجتناب از مالیات مرتبط‌اند یعنی اگر هیأت مدیره دارای تخصص مالی باشند و اجتناب مالیاتی در سطح پایین وجود داشته باشد ارتباط استقلال هیأت مدیره آن با اجتناب مالیاتی مستقیم است، در حالی که اگر شرکت در طیف بالای اجتناب مالیاتی قرار داشته باشد ارتباط بین استقلال هیأت مدیره و اجتناب مالیاتی معکوس خواهد بود. به طور کلی یافته‌های آنها نشان داد که راهبری شرکتی بر اجتناب مالیاتی مؤثر است.

کیم و همکاران (۲۰۱۱)، با بررسی یک نمونه‌ی بزرگ از شرکت‌ها طی دوره‌ی ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۸ دریافتند که اجتناب از مالیات شرکت‌ها با ریسک سقوط قیمت سهام در سطح شرکت رابطه‌ی مثبت دارد. چنین نتیجه‌ای با این دیدگاه مطابقت دارد که اجتناب از مالیات برای مدیران فرصتی فراهم می‌کند تا با رفتارهای فرصت‌طلبانه، اخبار بد را پنهان و انباشته کنند. این امر موجب می‌شود قیمت سهام بیش از واقع ارزیابی شده و حباب قیمت ایجاد شود. مهمتر اینکه پنهان کردن اطلاعات منفی درباره‌ی شرکت، فرصت انجام اقدامات اصلاحی به موقع یا کنار گذاشتن پروژه‌های ضعیف و نامناسب را از سرمایه‌گذاران و هیئت مدیره می‌گیرد. زمانی که اخبار بد به اوج خود می‌رسند و همه به یکباره آشکار می‌شوند، قیمت سهام شرکت سقوط می‌کند.

چن و همکاران (۲۰۱۰)، نشان دادند که اجتناب از پرداخت مالیات به طور مثبتی با ریسک سقوط قیمت سهام رابطه دارد. این نتیجه با این دیدگاه که اجتناب از پرداخت مالیات، امکان خارج کردن منافع مدیریتی و پنهان کردن اخبار بد از طریق فراهم کردن ابزارها، نقابها و حوزه‌هایی برای این رفتار فرصت‌طلبانه را فراهم می‌کند، سازگاری دارد.

کرانا و موسر (۲۰۱۰) به این موضوع پرداختند که آیا مالکیت نهادی عاملی اثرگذار بر اجتناب مالیاتی می‌باشد یا خیر؟ آنها نتیجه گرفتند شرکت‌هایی که مالکین نهادی بیشتری دارند، اجتناب مالیاتی بیشتری دارند. آنها در پژوهش دیگری، مالکان نهادی را به دو گروه بلندمدت و کوتاه مدت تقسیم کردند تا تأثیر افق سرمایه‌گذاری سهامداران نهادی بر میزان اجتناب مالیاتی شرکت‌ها را بررسی کنند. نتایج حاکی از آن بود که شرکت‌هایی که اجتناب مالیاتی بیشتری دارند، تحت مالکیت سهامداران کوتاه مدت قرار دارند و بالعکس. در حقیقت، ممکن است سهامدارانی که افق

سرمایه‌گذاری کوتاه مدتی دارند، مدیریت را به اجتناب مالیاتی بیشتر و حداکثر کردن ارزش شرکت در کوتاه مدت تشویق نمایند، ولی سهامدارانی که افق سرمایه‌گذاری بلندمدتی دارند، احتمالاً به نظارت بیشتر بر مدیریت و محدود ساختن وی در اجتناب مالیاتی تمایل دارند و استراتژیهای شرکت را در این راستا معطوف می‌نمایند. نتیجه فوق نشان می‌داد که اجتناب مالیاتی چگونه تحت تأثیر تضاد منافع میان سهامدارانی که افق دید متفاوتی دارند، قرار می‌گیرد.

غلامی کیان و فقیه (۱۳۹۶)، در پژوهشی به بررسی تأثیر اجتناب مالیاتی بر قدرت پیش‌بینی سود (مطالعه موردی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران) اطلاعات ۹۹ شرکت در دوره زمانی ۱۳۹۲-۱۳۸۴ به صورت تحلیل داده‌های ترکیبی و با استفاده از نرم افزار EVIEWS 7 مورد تجزیه و تحلیل قرار دادند. نتایج پژوهش نشان داد که اجتناب مالیاتی، قدرت پیش‌بینی سود را کاهش می‌دهد. به بیان دیگر، اگرچه اجتناب مالیاتی منجر به افزایش جریان‌های نقدی آینده گردیده اما ممکن است به دلیل عدم قطعیت و تحقق آن از قدرت پیش‌بینی سود بکاهد. این یافته‌ها می‌تواند توجه سرمایه‌گذاران را به تأثیر اجتناب مالیاتی بر کاهش سودمندی اطلاعات حسابداری و همچنین توجه سازمان مالیاتی را به تدوین الزاماتی جهت افشای برنامه‌ها و رویه‌های مالیاتی شرکت‌های بورسی معطوف نماید.

ابراهیمی و احمدی مقدم (۱۳۹۵)، در پژوهشی به بررسی تأثیر نرخ مؤثر مالیاتی بر مدیریت سود پرداختند. برای این منظور، نمونه‌ای متشکل از ۱۰۷ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲ بررسی شد. نرخ مؤثر مالیاتی از طریق تقسیم هزینه مالیات بر سود قبل از مالیات محاسبه شد. نتایج پژوهش با استفاده از الگوی رگرسیون چند متغیره و روش داده‌های تابلویی، بیانگر رابطه مثبتی بین نرخ مؤثر مالیاتی و مدیریت سود اقلام تعهدی اختیاری بود. همچنین بین نرخ مؤثر مالیاتی و مدیریت سود واقعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. خدای پور و روستایی (۱۳۹۳)، در پژوهشی، به بررسی تأثیر هموارسازی درآمد مشمول مالیات بر اجتناب از مالیات و محتوای اطلاعاتی پرداختند. بدین منظور، نمونه‌ای متشکل از ۹۲ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بررسی شد. معیار مورد استفاده جهت سنجش اجتناب از مالیات، نرخ مؤثر مالیاتی نقدی بود. فرضیه‌های تحقیق با استفاده از مدل‌های رگرسیون چند متغیره در قالب روش داده‌های پانل تجزیه و تحلیل شدند. نتایج حاکی از آن است که بین هموارسازی درآمد مشمول مالیات و نرخ مؤثر مالیاتی نقدی رابطه‌ی منفی و معنی‌داری وجود دارد. این نتیجه در راستای این واقعیت است که هموارسازی درآمد مشمول مالیات، عدم قطعیت مربوط به مزایای مالیاتی آتی را کاهش می‌دهد و این امکان را برای شرکت‌ها فراهم می‌آورد تا استراتژی اجتناب از مالیات موفق‌تری را بکار گیرند. همچنین نتایج گواه آن بود که رابطه‌ی منفی و معنی‌داری بین هموارسازی درآمد مشمول مالیات و محتوای اطلاعاتی آن وجود دارد و هموارسازی درآمد مشمول مالیات محتوای اطلاعاتی آن را کاهش می‌دهد.

اسمعیلی و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهش خود به بررسی رابطه هموارسازی سود مشمول مالیات با اجتناب مالیاتی و محتوای اطلاعاتی سود مشمول مالیات شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. دوره پژوهش بین سالهای ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۰ بود. پژوهش حاضر هموارسازی سود مشمول مالیات به عنوان متغیر مستقل و اجتناب مالیاتی و محتوای اطلاعاتی سود مشمول مالیات به عنوان متغیر وابسته مورد بررسی قرار گرفت. جهت اندازه‌گیری اجتناب مالیاتی از دو نماد نرخ مؤثر مالیات جاری و نرخ مؤثر مالیات نقدی جاری استفاده شد. نتایج تحقیق

نشان داد که هموارسازی سود مشمول مالیات رابطه مثبت و معناداری با اجتناب مالیاتی دارد ولی با محتوای اطلاعاتی سود مشمول مالیات رابطه معناداری مشاهده نشد.

فرضیات پژوهش

با توجه به موضوع پژوهش فرضیات پژوهش عبارت است از:

- ۱- خطا پیش‌بینی سود تاثیر معناداری بر اجتناب مالیاتی شرکت دارد.
- ۲- کیفیت ارقام تعهدی تاثیر معناداری بر اجتناب مالیاتی شرکت دارد.

روش شناسی تحقیق

این پژوهش از نوع تحقیقات کاربردی است. پژوهش کاربردی، پژوهشی است که نظریه‌ها، قانونمندی‌ها، اصول و فنون را برای حل مسائل واقعی به کار می‌گیرد. در این پژوهش به بررسی تاثیر خطای پیش‌بینی سود و کیفیت ارقام تعهدی بر اجتناب مالیاتی شرکت‌های حاضر در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته شد. بنابراین نتایج این پژوهش می‌تواند در تدوین قوانین و مقررات بورس اوراق بهادار مورد استفاده قرار گیرد. همچنین این پژوهش از نوع تحقیقات همبستگی است، زیرا این پژوهش به دنبال یافتن ارتباط بین چندین متغیر است. روش شناسی پژوهش حاضر از نوع پس‌رویدادی می‌باشد، بدین معنی که انجام پژوهش بر اساس اطلاعات گذشته انجام می‌شود.

در این پژوهش جمع‌آوری اطلاعات مربوط به ادبیات و پیشینه پژوهش از مقالات، کتاب‌ها، سایت‌های اینترنتی، پایگاه داده‌ها و کتابخانه‌ها تحت عنوان روش کتابخانه‌ای مطرح می‌گردد. همچنین جمع‌آوری اطلاعات مربوط به متغیرهای پژوهش از صورت‌های مالی مربوط به شرکت‌های حاضر در بورس اوراق بهادار تهران به عنوان روش میدانی مطرح می‌گردد.

داده‌های مورد نیاز این پژوهش از صورت‌های مالی حسابرسی شده و سایر گزارشات مالی شرکت‌های عضو نمونه از منابع زیر جمع‌آوری می‌شود:

- ۱- بانک اطلاعاتی ره‌آوردنویس.
- ۲- بانک اطلاعاتی جامع شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از طریق سایت اینترنتی سازمان بورس اوراق بهادار تهران.
- ۳- صورت‌های مالی حسابرسی شده شرکت‌های پذیرفته شده از طریق سایت کدال.
- ۴- استفاده از کتابخانه‌های معتبر در رشته حسابداری و سایت‌های معتبر برای دریافت اطلاعات مربوط به موضوع پژوهش.

جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است و نمونه آماری شامل شرکت‌هایی است که حائز شرایط زیر باشند:

- ۱- در فاصله‌ی بین سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۸ دارای صورت‌های مالی باشند.
- ۲- تاریخ پایان دوره مالی شرکت‌های مورد مطالعه در این تحقیق، ۲۹ اسفند می‌باشد، چون از اطلاعات سالیانه استفاده شده است.
- ۳- حداقل برای یک دوره ۸ ساله اطلاعات و داده‌های اولیه را به بورس ارائه کرده باشند.

۴- نوع فعالیت شرکت، تولیدی بوده و لذا موسسات مالی، سرمایه‌گذاری، بانک‌ها، بیمه، شرکت‌های لیزینگ و هلدینگ در نمونه آورده نشده‌اند.

با توجه به محدودیت‌های فوق تعداد ۱۶۱ شرکت در بورس اوراق بهادار تهران بین سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۸ با استفاده روش حذف سیستماتیک به عنوان نمونه آماری پژوهش انتخاب گردید.

مدل رگرسیونی و متغیرهای پژوهش

فرضیات تحقیق با استفاده از مدل‌های رگرسیون زیر مورد آزمون قرار می‌گیرند.

مدل تحقیق برای آزمون فرضیه اول:

$$TA_{i,t} = \alpha + \beta_1 FE_{i,t} + \beta_2 Size_{i,t} + \beta_3 Struct_{i,t} + \beta_4 ROA_{i,t} + \beta_5 TAud_{i,t} + \beta_6 OL_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

مدل تحقیق برای آزمون فرضیه دوم:

$$TA_{i,t} = \alpha + \beta_1 Acc_{i,t} + \beta_2 Size_{i,t} + \beta_3 Struct_{i,t} + \beta_4 ROA_{i,t} + \beta_5 TAud_{i,t} + \beta_6 OL_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

$TA_{i,t}$ = اجتناب مالیاتی شرکت i در زمان t

$FE_{i,t}$ = خطا پیش بینی سود شرکت i در زمان t

$Acc_{i,t}$ = کیفیت اقلام تعهدی شرکت i در زمان t

$Size_{i,t}$ = اندازه شرکت i در زمان t

$Struct_{i,t}$ = ساختار سرمایه شرکت i در زمان t

$ROA_{i,t}$ = بازده دارایی شرکت i در زمان t

$TAud_{i,t}$ = متغیر موهومی حسابرسی مالیاتی شرکت i در زمان t

$OL_{i,t}$ = زیان شرکت i در زمان t

نحوه محاسبه متغیرهای تحقیق

این پژوهش شامل سه دسته متغیر وابسته، مستقل و کنترلی است. متغیر وابسته پژوهش اجتناب مالیاتی شرکت و متغیرهای مستقل پژوهش خطا پیش‌بینی سود و کیفیت اقلام تعهدی است. متغیرهای کنترلی این پژوهش شامل اندازه شرکت، ساختار سرمایه، بازده دارایی، حسابرسی مالیاتی و زیان شرکت می‌باشد. در ادامه نحوه محاسبه‌ی هر یک از متغیرهای پژوهش را شرح خواهیم داد.

متغیر وابسته

❖ **اجتناب مالیاتی شرکت:** الگوی مورد استفاده برای عملیاتی کردن اجتناب مالیاتی، الگوی معرفی شده توسط مهرانی و سیدی (۱۳۹۲) می‌باشد که به صورت ذیل است:

نرخ واقعی مالیات - نرخ قانونی مالیات = اجتناب مالیاتی

نرخ واقعی مالیات شرکت از تقسیم هزینه مالیات بر درآمد قبل از کسر مالیات به دست می‌آید. این نرخ نشان می‌دهد مالیات بر درآمد شرکت چند درصد درآمد قبل از کسر مالیات می‌باشد. با توجه به اینکه تمام درآمدهای شرکت ممکن است مشمول مالیات نباشند، در نتیجه این نرخ تحت تأثیر فعالیت‌های اجتناب مالیاتی شرکت قرار می‌گیرد. برای محاسبه نرخ قانونی مالیات شرکت؛ با توجه به ماده ۶ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی که در سال ۱۳۸۸ تصویب و در سال ۱۳۸۹ دستورالعمل مربوطه تصویب و ابلاغ گردید؛ اقدام به تعیین نرخ مالیات می‌شود. نرخ مالیاتی شرکت‌ها تا قبل از سال ۱۳۸۸ با نرخ ۲۲/۵ و از سال ۱۳۸۹ به بعد چنانچه سهام شناور شرکت حداقل ۲۰ درصد بوده باشد، با نرخ ۲۰ درصد و در غیر این صورت با نرخ ۲۲/۵ درصد تعیین گردیده است. در این خصوص، یادداشت‌های پیوست صورت‌های مالی شرکت‌ها مطالعه و بررسی می‌شود تا با نرخ قانونی مالیات شرکت تعیین و تطبیق یابد. اختلاف بین نرخ واقعی مالیات و نرخ مالیات، مبین آن است که شرکت چه میزان اجتناب مالیاتی داشته است. علاوه بر این، با مستثنا کردن شرکت‌هایی که دارای زیان سنواتی مورد تأیید می‌باشند، صرفاً شرکت‌هایی مورد بررسی قرار گرفتند که در شرایط کلی می‌توانستند مشمول مالیات قرار گیرند (مهرانی و سیدی، ۱۳۹۲).

متغیرهای مستقل

❖ **خطا پیش‌بینی سود:** با استفاده از مدل چنگ و فیرث (۲۰۰۰) فرایند اندازه‌گیری خطای پیش‌بینی سود هر سهم به صورت زیر است:

$$FE_{it} = (AP_{it} - FP_{it}) / |FP_{it}|$$

در رابطه فوق داریم:

FE_{it} = خطای برآورد سود هر سهم شرکت i در سال t

AP_{it} = سود خالص واقعی هر سهم شرکت i در سال t

FP_{it} = سود خالص پیش‌بینی شده توسط مدیران برای شرکت i در سال t

در رابطه فوق سود پیش‌بینی شده و سود واقعی، هر دو به صورت خالص و پس از کسر مالیات در نظر گرفته شده است. چون ممکن است میزان سود واقعی کمتر باشد و استفاده از آن در معرج کسر موجب متورم شدن رابطه فوق گردد در معرج کسر از سود پیش‌بینی شده استفاده شده است.

❖ **کیفیت ارقام تعهدی:** کیفیت ارقام تعهدی سرمایه در گردش به عنوان جانشین کیفیت گزارشگری مالی در نظر گرفته می‌شود (وردی، ۲۰۰۷). کیفیت ارقام تعهدی بر اساس مدل زیر، محاسبه می‌شود این مدل توسط امسی نیکلز (۲۰۰۲) و دیچاو و دیچو (۲۰۰۲) ارائه شده است.

$$Acc = \alpha + \beta_1 \times CFO_{t-1} + \beta_2 \times CFO_t + \beta_3 \times CFO_{t+1} + \beta_4 \times \Delta S_t + \beta_5 \times FA_t + \varepsilon_{Acc}$$

مبنای نظری مدل فوق بر این نکته استوار است که ارقام تعهدی سرمایه در گردش (Acc) باید با جریان‌های نقدی (CF) دوره قبل، جاری و بعد توضیح داده شوند، مقادیر خطای ε_{Acc} حاصل از رگرسیون ارقام تعهدی با سه متغیر جریان‌های نقدی پیش گفته، بدین معناست که ارقام تعهدی به شناسایی جریان‌های نقدی نامرتب است. بنابراین هر چه اندازه مقادیر خطای حاصل ($|\varepsilon_{Acc}|$) از این مدل کمتر باشد، کیفیت ارقام تعهدی بالاتر خواهد بود. چون مقادیر خطاها شاخصی برای محاسبه عدم کیفیت ارقام تعهدی فراهم می‌آورد، بدیهی است که می‌توان با ضرب نمودن مقادیر مثبت خطاها در منفی یک از آن به عنوان شاخصی برای محاسبه کیفیت ارقام تعهدی استفاده نمود. به عبارت دیگر قرینه اندازه مقادیر خطای بزرگ‌تر (کوچک‌تر)، کیفیت ارقام تعهدی بیشتر (کمتر) را منعکس می‌گرداند. ممکن است عدم توضیح دهندگی ارقام تعهدی توسط جریان‌ات نقدی سه سال متوالی پیش گفته، ناشی از نوع ساختار اقتصادی و نوع فعالیت واحد تجاری باشد. بنابراین ممکن است مقادیر خطا برای یک شرکت زیاد باشد اما گزارش‌های مالی به صورت با ثبات آن‌ها را گزارش کند. به عبارت دیگر ممکن است مقادیر خطا بالا، اما نوسانات حاصل از گزارشگری آن کم باشد. بنابراین، در این تحقیق انحراف معیار استاندارد مقادیر خطا ضرب در منفی یک، به عنوان سطح کیفیت ارقام تعهدی تعریف می‌شود. برای افزایش دقت در تحقیق، مشابه دیچاو و دیچو (۲۰۰۲) و بیدل، هیلاری و وردی (۲۰۰۸)، به جای استفاده از کل ارقام تعهدی، از ارقام تعهدی مربوط به سرمایه در گردش (ACC) و به جای استفاده از جریان‌های نقدی، از جریان‌های نقدی حاصل از عملیات واحد تجاری (CFO) استفاده می‌شود. امسی نیکلز (۲۰۰۲) با وارد نمودن متغیرهای کنترلی تغییر در درآمد فروش (ΔS) و دارایی‌های ثابت مشهود (FA) ضریب همبستگی این مدل را افزایش داده، بنابراین در این تحقیق این دو متغیر نیز به عنوان متغیرهای کنترلی وارد مدل می‌شوند.

متغیرهای کنترلی

❖ **اندازه شرکت:** لگاریتم طبیعی مجموع دارایی‌ها شرکت به عنوان اندازه شرکت در نظر گرفته می‌شود.

❖ **ساختار سرمایه:** بیانگر ساختار سرمایه شرکت i در سال t است. مطالعات نشان می‌دهد ساختار سرمایه و اهرم مالی می‌تواند عاملی مؤثر بر اجتناب مالیاتی باشند (هالون و هیتزمن، ۲۰۱۰) در این تحقیق نیز ساختار سرمایه که مبین نسبت بدیهی است، به عنوان متغیر کنترلی در الگو منظور گردیده است. این متغیر از رابطه‌ی زیر محاسبه می‌شود:

$$Struct = \frac{\text{Total debt}}{\text{Total assets}}$$

$Struct =$ ساختار سرمایه

Total debt = کل بدهی‌ها

Total assets = کل دارایی‌ها

❖ **بازده دارایی:** بیانگر بازده دارایی‌های شرکت i در سال t می‌باشد. با توجه به اینکه مالیات بر مبنای درآمد مشمول مالیات محاسبه می‌شود، در نتیجه، سودآوری می‌تواند عاملی مؤثر بر انگیزه اجتناب مالیاتی شرکت‌ها باشد. بنابراین، متغیر سودآوری که از تقسیم درآمد قبل از کسر مالیات بر کل دارایی‌ها به دست آمده، به عنوان متغیر کنترلی در نظر گرفته شد. این متغیر از رابطه‌ی زیر محاسبه می‌شود:

$$ROA = \frac{\text{Earning befor tax}}{\text{Total Assets}}$$

ROA = بازده دارایی‌ها

Earning befor tax = سود قبل از مالیات

Total Asset = کل دارایی‌ها

❖ **حسابرسی مالیاتی:** بیانگر حسابرسی مالیاتی شرکت i در سال t می‌باشد. چنانچه شرکت در سال مزبور مورد رسیدگی حسابرسی مالیاتی توسط حسابداران رسمی قرار گرفته باشد، عدد یک و غیر این صورت، عدد صفر منظور گردیده است.

❖ **زیان:** متغیر مجازی می‌باشد. چنانچه شرکت i در سال t زیان قبل از مالیات داشته باشد، عدد ۱ و در غیر این صورت، عدد صفر می‌گیرد. گاهی شرکت‌ها زیان پس از کسر بهره و قبل از کسر مالیات دارند. نظر به اینکه در این شرایط ممکن است شرکت مالیاتی نپردازد، در نتیجه، این عامل می‌تواند بر انگیزه اجتناب مالیاتی شرکت اثر بگذارد. از این رو به منظور شناسایی و کنترل اثر مزبور از این متغیر استفاده می‌شود.

یافته‌های پژوهش

در این قسمت داده‌های جمع‌آوری شده مربوط به متغیرهای تحقیق با استفاده از تکنیک‌های آماری و اقتصادسنجی مورد تجزیه و تحلیل و فرضیات نیز مورد آزمون قرار می‌گیرند. همچنین، جداول اطلاعات آماری از متغیرهای اصلی مدل و برخی اطلاعات پایه‌ای در خصوص مدل تحقیق در این فصل ارائه و در نهایت، نتایج اجرای مدل رگرسیونی بیان شد. در این تحقیق از تحلیل رگرسیونی و روش رگرسیون ترکیبی برای آزمون فرضیه‌ها استفاده شده است. جدول (۱) حاوی آمار توصیفی متغیرهای مربوط به مدل اصلی جهت آزمون فرضیه‌ها است. در این جدول، کمترین میانگین مربوط به متغیر اجتناب مالیاتی (TA) و بیشترین میانگین مربوط به متغیر خطای پیش‌بینی سود (FE) می‌باشد. همچنین در بین متغیرهای تحقیق بیشترین انحراف معیار مربوط به متغیر خطای پیش‌بینی سود (FE) و کمترین انحراف

معیار مربوط به متغیر اجتناب مالیاتی (TA) است. ضریب چولگی در رابطه با کلیه متغیرها به غیر از اجتناب مالیاتی (TA)، مثبت می باشد، این موضوع حاکی از وجود چوله به راست و تمایل متغیرها به مقادیر کوچک تر است و برای متغیر ذکر شده، منفی است که حاکی از وجود چوله به چپ و تمایل متغیر به مقادیر بزرگ تر می باشد. همچنین مثبت بودن ضرایب کشیدگی، حکایت از این مطلب دارد که توزیع داده ها از توزیع نرمال بلندتر بوده و داده ها حول میانگین متمرکز شده است.

جدول (۱): آمار توصیفی متغیرها

متغیر آماره	اجتناب مالیاتی	خطا پیش بینی سود	کیفیت اقدام تعهدی	اندازه شرکت	ساختار سرمایه	بازده دارایی	حسابرس مالیاتی	زبان
	TA	FE	ACC	SIZE	STRU CT	ROA	TAU D	OL
میانگین	۰,۰۹۵	-۰,۱۲۲	۰,۲۱۸	۶,۰۷۰	۰,۵۹۴	۰,۱۳۲	۰,۲۹۷	۰,۰۹۸
میانه	۰,۰۹۰	۰,۰۰۰	۰,۰۷۲	۵,۹۹۰	۰,۶۰۰	۰,۱۲۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰
بیشینه	۰,۲۳۰	۱۰,۷۳۹	۱۰۰,۸۷۴	۸,۳۰۰	۲,۳۷۰	۰,۷۵۰	۱,۰۰۰	۱,۰۰۰
کمینه	-۰,۶۶۰	-۴,۰۵۰	E-۴,۲۰ ۰۵	۴,۳۸۰	۰,۰۱۰	-۰,۵۳۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰
انحراف معیار	۰,۰۹۱	۱,۹۰۴	۲,۹۱۸	۰,۶۴۹	۰,۲۳۵	۰,۱۴۳	۰,۴۵۷	۰,۲۹۸
چولگی	-۰,۳۶۸	-۱۲,۹۸۷	۳۲,۵۱۷	۰,۶۵۸	۱,۲۸۸	۰,۲۰۸	۰,۸۸۶	۲,۶۹۲
کشیدگی	۵,۰۵۲	۲۳۵,۸۳۶	۱۱۰۶,۴۳ ۹	۳,۶۱۳	۱۰,۳۲۸	۴,۸۸۳	۱,۷۸۶	۸,۲۵۱
تعداد مشاهدات	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸

اگر سری های زمانی مورد استفاده در برآورد ضرایب الگو نا مانا باشند، برآورد الگو با چنین متغیرهایی ممکن است به رگرسیون کاذب منجر شود؛ بدین معنی که ممکن است ضریب تعیین R² به دست آمده از الگوی برآوردی بسیار بالا بوده ولی هیچ رابطه معناداری بین متغیرهای الگو وجود نداشته باشد. عدم توجه به چنین نکته ای، موجب گمراهی

محقق و استنباط‌های غلط در مورد ارتباط بین متغیرها خواهد شد. از این رو قبل از استفاده از این متغیرها لازم است نسبت به مانایی یا عدم مانایی آن‌ها اطمینان حاصل کرد. به منظور اطمینان از نتایج تحقیق و ساختگی نبودن روابط موجود در رگرسیون و معنادار بودن متغیرها، اقدام به انجام آزمون مانایی و محاسبه ریشه واحد متغیرهای تحقیق در مدل‌ها گردید. آزمون مزبور با استفاده از نرم‌افزار EViews و روش‌های آزمون لوین، لین و چو، آزمون ایم، پسران و شین، آزمون ریشه واحد فیشر-دیکی فولر تعمیم‌یافته و آزمون ریشه واحد فیشر-فیلیپس انجام گردید. در آزمون ریشه واحد فرضیه صفر بیانگر وجود ریشه واحد بوده و در صورتی که احتمال جدول کوچک‌تر از ۰/۰۵ باشد، به احتمال ۰/۹۵ فرضیه صفر پذیرفته نمی‌شود. نتایج حاصل از آزمون ریشه واحد برای متغیرهای مدل‌ها به شرح جدول ۲ است.

همان‌گونه که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود، ضریب چولگی در رابطه با کلیه متغیرهای تحقیق مثبت می‌باشد. این موضوع حاکی از وجود چوله به راست و تمایل متغیرها به مقادیر کوچک‌تر است. همچنین مثبت بودن ضرایب کشیدگی حکایت از این مطلب دارد که توزیع متغیرها از توزیع نرمال بلندتر بوده و داده‌ها حول میانگین متمرکزتر شده‌اند. در آزمون ریشه واحد فرضیه صفر بیانگر وجود ریشه واحد بوده و در صورتی که احتمال جدول کوچک‌تر از ۰/۰۵ باشد به احتمال ۰/۹۵ فرضیه صفر پذیرفته نمی‌شود. نتایج حاصل از آزمون ریشه واحد برای متغیرها به شرح جدول (۲) است.

جدول (۲): نتایج آزمون ریشه واحد متغیرها

آزمون متغیر	Levin, Lin & Chu		Im, Pesaran and Shin W-stat		ADF - Fisher Chi-square		PP - Fisher Chi-square	
	آماره	احتمال	آماره	احتمال	آماره	احتمال	آماره	احتمال
TA	-۱۸,۲۴۷	۰,۰۰۰	-۲,۸۴۲	۰,۰۰۲	۴۰۴,۰۲۸	۰,۰۰۰	۴۹۰,۶۸۹	۰,۰۰۰
FE	-۱۴,۹۱۰	۰,۰۰۰	-۲,۲۷۳	۰,۰۱۱	۴۰۳,۶۳۲	۰,۰۰۰	۴۵۲,۴۶۷	۰,۰۰۰
ACC	-۲۷,۷۳۲	۰,۰۰۰	-۳,۷۸۲	۰,۰۰۰	۴۷۵,۶۵۹	۰,۰۰۰	۹۳۷,۴۶۹	۰,۰۰۰
SIZE	-۴,۴۷۱	۰,۰۰۰	-۵,۴۴۳	۰,۰۰۰	۴۱۰,۷۷۱	۰,۰۰۰	۲۱۰,۴۱۲	۰,۰۰۰
STRUCT	-۱۱,۷۹۷	۰,۰۰۰	-۴,۴۰۴	۰,۰۰۰	۳۸۳,۶۲۹	۰,۰۰۰	۳۵۸,۹۹۲	۰,۰۰۰

ROA	-۱۲,۳۷۵	۰,۰۰۰	-۱,۹۵۶	۰,۰۲۵	۴۱۹,۸۰۱	۰,۰۰۰	۴۲۴,۱۲۲	۰,۰۰۰
TAUD	-۵,۶۷۹	۰,۰۰۰	-۳,۱۷۱	۰,۰۰۰	۴۴۱,۷۴۱	۰,۰۰۰۰	۲۶۱,۶۴۳	۰,۰۰۰
OL	-۴,۷۶۶	۰,۰۰۰	-۵,۵۲۵	۰,۰۰۰	۶۲۱,۰۸۵	۰,۰۰۰۰	۱۳۰,۷۶۹	۰,۰۰۰

با توجه به نتایج جدول (۲) سطح معناداری آزمون‌های لوین، لین و چو، آزمون ایم، پسران و شین، آزمون ریشه واحد فیشر-دیکی فولر تعمیم‌یافته و آزمون ریشه واحد فیشر-فیلپس بر کلیه متغیرها کوچک‌تر از ۰,۰۵ است لذا همه متغیرهای تحقیق مانا هستند. قبل از برآورد مدل فرضیات لازم است تا عدم وجود هم خطی میان متغیرهای تحقیق آزمون شود. برای بررسی وجود یا عدم وجود هم خطی میان متغیرهای پژوهش از تحلیل همبستگی پیرسون استفاده شده است. جدول (۳) ضرایب همبستگی پیرسون میان متغیرها را نشان می‌دهد.

جدول (۳): آزمون هم خطی متغیرها

OL	TAUD	ROA	STRUCT	SIZE	ACC	FE	TA	Correlation
							۱,۰۰۰	TA
						۱,۰۰۰	۰,۰۱۶	FE
					۱,۰۰۰	۰,۰۸۹	۰,۱۹۶	ACC
				۱,۰۰۰	۰,۱۲۷	۰,۲۰۴	۰,۳۳۶	SIZE
			۱,۰۰۰	۰,۱۰۹	-۰,۱۵۶	۰,۱۰۵	۰,۰۷۸	STRUCT
		۱,۰۰۰	-۰,۰۸۷	۰,۲۳۲	۰,۱۲۶	۰,۰۶۱	۰,۱۱۴	ROA
	۱,۰۰۰	۰,۱۶۱	۰,۱۱۰	-۰,۳۲۵	-۰,۴۲۲	-۰,۱۲۰	-۰,۲۰۱	TAUD
۱,۰۰۰	۰,۱۴۵	۰,۱۰۴	۰,۰۹۹	۰,۲۴۰	۰,۱۹۷	-۰,۰۶۴	۰,۳۱۵	OL

با توجه به نتایج جدول (۳) مشخص که مقادیر ضریب همبستگی خیلی زیاد یا خیلی کم (نزدیک به ۱+ و ۱-) که نتایج تحلیل رگرسیونی را تحت تأثیر قرار دهد، وجود ندارد، در نتیجه هم خطی ای میان متغیرهای پژوهش وجود

ندارد. جدول ۵ نتایج حاصل از برآورد مدل رگرسیونی آزمون سه فرضیه اصلی تحقیق را با استفاده از نرم‌افزار Eviews نشان می‌دهد. پس از برآورد و تجزیه و تحلیل مدل اقلام تعهدی، متغیرهای مورد نیاز برای آزمون مدل نهایی، محاسبه شده و سپس با استفاده از مدل اصلی اقدام به برآورد ضرایب متغیرهای مدل با استفاده از روش حداقل مربعات تعمیم‌یافته برآوردی (EGLS) گردید. جدول ۴ نتایج حاصل از برآورد مدل فرضیه اول پژوهش را با استفاده از نرم‌افزار Eviews نشان می‌دهد.

جدول (۴): نتایج برآورد مدل اول

$TA_{i,t} = \alpha + \beta_1 FE_{i,t} + \beta_2 Size_{i,t} + \beta_3 Struct_{i,t} + \beta_4 ROA_{i,t} + \beta_5 TAud_{i,t} + \beta_6 OL_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$				
متغیر	ضریب برآورد شده	خطای استاندارد	آماره t	P-value
C	-۰,۰۱۲	۰,۰۲۴	-۲,۵۰۴	۰,۰۱۳
FE	-۶,۴۶۰	۲,۲۸۰	-۲,۳۲۶	۰,۰۲۰
SIZE	۰,۰۲۱	۰,۰۰۳	۵,۷۹۷	۰,۰۰۰
STRUCT	-۰,۰۴۲	۰,۰۱۴	-۲,۹۷۴	۰,۰۰۳
ROA	-۰,۰۲۳	۰,۰۳۳	-۰,۷۰۳	۰,۴۸۲
TAUD	۰,۰۰۱	۰,۰۰۵	۰,۲۲۲	۰,۸۲۴
OL	۰,۱۲۵	۰,۰۰۹	۱۳,۵۴۴	۰,۰۰۰
ضریب تعیین = ۰,۳۰۱		ضریب تعیین تعدیل شده = ۰,۲۹۳		
آماره دوربین واتسون = ۱,۶۵۵		آماره آزمون F = ۲۴,۷۱۹		احتمال آزمون F = ۰,۰۰۰

نتایج مندرج در جدول (۴) نشان می‌دهد که P-value آزمون F برابر با ۰,۰۰۰ می‌باشد که کوچک‌تر از ۰,۰۵ است و از آنجائی که آماره F اعتبار کلی مدل را نشان می‌دهد در نتیجه می‌توان گفت این مدل با احتمال ۹۵٪ معنادار بوده و از اعتبار بالایی برخوردار است. نتایج مندرج در جدول (۴) نشان می‌دهد، P-value محاسبه‌شده برای متغیر مستقل خطا پیش بینی سود (۰,۰۲۰)، کوچک‌تر از ۰,۰۵ و ضریب برآورد شده آن متغیر (۶,۴۶۰-) منفی است. در نتیجه می‌توان اظهار داشت که بین خطا پیش بینی سود و اجتناب مالیاتی رابطه منفی و معنادار وجود دارد. یعنی با افزایش خطا پیش بینی سود، اجتناب مالیاتی کاهش می‌یابد. بر این اساس، فرضیه اول پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ مبنی بر اینکه بین خطا پیش‌بینی سود تاثیر معناداری بر اجتناب مالیاتی شرکت دارد، پذیرفته می‌شود. از طرف دیگر، نتایج نشان‌دهنده این است که ضریب تعیین تعدیل‌شده مدل اول تقریباً ۰,۲۹۳ است. این عدد نشان می‌دهد که ۲۹ درصد تغییرات متغیر وابسته، توسط متغیرهای توضیحی مدل قابل تبیین است و از آنجائی که آماره دوربین-واتسون این مدل برابر با ۱/۶۵۵ است و این مقدار بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، می‌توان گفت که در مدل خودهمبستگی مرتبه اول وجود ندارد. جدول ۵ نتایج حاصل از برآورد مدل فرضیه دوم پژوهش را با استفاده از نرم‌افزار Eviews نشان می‌دهد.

جدول (۵): نتایج برآورد مدل دوم

$TA_{i,t} = \alpha + \beta_1 Acc_{i,t} + \beta_2 Size_{i,t} + \beta_3 Struct_{i,t} + \beta_4 ROA_{i,t} + \beta_5 TAud_{i,t} + \beta_6 OL_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$				
متغیر	ضریب برآورد شده	خطای استاندارد	آماره t	P-value
C	-۰,۰۰۸	۰,۰۲۴	-۰,۰۳۷	۰,۹۷۰
ACC	-۰,۰۰۳	۰,۰۰۷	-۰,۴۵۰	۰,۶۵۲
SIZE	۰,۰۲۰	۰,۰۰۳	۵,۶۵۴	۰,۰۰۰
STRUCT	-۰,۰۵۲	۰,۰۱۳	-۳,۸۸۸	۰,۰۰۰
ROA	-۰,۰۷۲	۰,۰۲۴	-۲,۹۴۶	۰,۰۰۳
TAUD	۰,۰۰۵	۰,۰۰۵	۰,۱۰۶	۰,۹۱۵
OL	۰,۱۲۴	۰,۰۰۹	۱۳,۴۵۰	۰,۰۰۰
ضریب تعیین = ۰,۳۸۵		ضریب تعیین تعدیل شده = ۰,۳۸۲		
آماره دوربین واتسون = ۱,۶۷۱		آماره آزمون F = ۴۸,۷۶۶		احتمال آزمون F = ۰,۰۰۰

نتایج مندرج در جدول (۵) نشان می‌دهد که P-value آزمون F برابر با ۰,۰۰۰ می‌باشد که کوچک‌تر از ۰,۰۵ است و از آنجائی که آماره F اعتبار کلی مدل را نشان می‌دهد در نتیجه می‌توان گفت این مدل با احتمال ۹۵٪ معنادار بوده و از اعتبار بالایی برخوردار است. نتایج مندرج در جدول (۵) نشان می‌دهد، P-value محاسبه‌شده برای متغیر مستقل کیفیت اقلام تعهدی (۰,۶۵۲)، بزرگ‌تر از ۰,۰۵ است. در نتیجه می‌توان اظهار داشت که بین کیفیت اقلام تعهدی و اجتناب مالیاتی رابطه معناداری وجود ندارد. بر این اساس، فرضیه دوم پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ مبنی بر اینکه بین کیفیت اقلام تعهدی تاثیر معناداری بر اجتناب مالیاتی دارد، رد می‌شود. از طرف دیگر، نتایج نشان‌دهنده این است که ضریب تعیین تعدیل‌شده مدل اول تقریباً ۰,۳۸۲ است. این عدد نشان می‌دهد که ۳۸ درصد تغییرات متغیر وابسته، توسط متغیرهای توضیحی مدل قابل تبیین است و از آنجائی که آماره دوربین-واتسون این مدل برابر با ۱/۶۷۱ است و این مقدار بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، می‌توان گفت که در مدل خودهمبستگی مرتبه اول وجود ندارد.

بحث و نتایج

بر اساس نتایج آزمون فرضیات می‌توان عنوان کرد که بین خطای پیش‌بینی سود و اجتناب از مالیات رابطه معنادار وجود دارد. خطای پیش‌بینی سود تاثیر منفی و معناداری بر اجتناب از مالیات دارد به این صورت که با افزایش خطای پیش‌بینی سود، اجتناب از مالیات کاهش می‌یابد. رابطه این دو متغیر معکوس یکدیگر است. بنابراین می‌توان بیان کرد که فرضیه اول پژوهش با سطح اطمینان ۹۵ درصد پذیرفته می‌شود. رضایی و شفيعی (۱۳۹۵)، در تحقیق خود رابطه معناداری بین خطای پیش‌بینی سود و اجتناب مالیاتی غیرعادی را یافتند که این نتیجه از جهاتی در مطابقت با تحقیق حاضر است. بین کیفیت اقلام تعهدی و اجتناب مالیاتی رابطه معناداری وجود ندارد. این امر به معنای رد فرضیه دوم پژوهش است. بر این اساس می‌توان عنوان کرد که با سطح اطمینان ۹۵ درصد کیفیت اقلام تعهدی تاثیر معناداری بر اجتناب مالیاتی ندارد. در رابطه با نتیجه فرضیه دوم تحقیق با بررسی در میان مقالات و تحقیقات مختلف پژوهشی جهت مقایسه نتایج یافت نشد. پیشنهاد می‌شود که مدیران، سود را با محافظه‌کاری بیشتری پیش‌بینی کنند تا در پیش‌بینی سود درصد خطای کمتری وجود داشته باشد. با توجه به رابطه معنادار خطای پیش‌بینی سود و اجتناب از مالیات به نهادهای مالیاتی پیشنهاد می‌گردد در بررسی اظهارنامه مالیاتی شرکت‌ها میزان تغییرات پیش‌بینی سود شرکت‌ها را در نظر بگیرند. به سازمان‌های متصدی مالیات پیشنهاد می‌گردد برای جلوگیری از اجتناب و فرار مالیاتی توسط مدیران توجه ویژه‌ای به پیش‌بینی سود در شرکت‌های بورسی داشته باشند. با توجه به نتایج پژوهش، بهترین پیشنهاد به مدیران شرکت این است که از روش‌های دقیق و موثر برای پیش‌بینی سود و کیفیت اقلام تعهدی استفاده کنند. همچنین، مدیران باید به دقت و با توجه به قوانین مالیاتی، مالیات خود را محاسبه کنند و از اجتناب مالیاتی پرهیز کنند. در نهایت، آموزش و آگاهی کارکنان در مورد اجتناب مالیاتی و عواقب آن بسیار مهم است و باید به صورت دوره‌های آموزشی منظم برای کارکنان ارائه شود. این پژوهش در میان شرکت‌های حاضر در بورس اوراق بهادار تهران انجام گرفت. به محققین پیشنهاد می‌شود مشابه این تحقیق در میان صنایع و یا یک صنعت به صورت اختصاصی انجام گیرد.

منابع

- ۱- ابراهیمی، سید کاظم و احمدی مقدم، منصور. (۱۳۹۵)، بررسی رابطه بین مدیریت مالیاتی و مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی و مدیریت سود واقعی، فصلنامه سیاست های مالی و اقتصادی، ۲(۳)، ص ۹۴-۷
- ۲- برقی، زهرا، مشایخی، بیتا و نوروش، ایرج. (۱۳۸۸). «بررسی تاثیر اقلام تعهدی بر کیفیت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران». فصلنامه حسابداری مالی، شماره ۳، ص ۵۳-۳۱.
- ۳- پورحیدری، فدوی و امینی نیا. (۱۳۹۳). بررسی تاثیر اجتناب از پرداخت مالیات بر شفافیت گزارشگری مالی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه پژوهشنامه اقتصادی، ۶۹-۸۵.
- ۴- خدای پور، احمد و روستایی، شکوفه. (۱۳۹۳)، بررسی ارتباط بین هموارسازی درآمد مشمول مالیات با اجتناب از مالیات و محتوای اطلاعاتی آن، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۳(۱۰)، ص ۴۶-۳۵.
- ۵- دستگیر، محسن. رستگار، مجید. (۱۳۹۰). «بررسی رابطه بین کیفیت سود (پایداری سود). اندازه اقلام تعهدی و بازده سهام با کیفیت اقلام تعهدی»، مجله پژوهش های حسابداری مالی، شماره ۱، ص ۲۰-۱.
- ۶- غلامی کیان، علیرضا و فقیه، محسن. (۱۳۹۶). تاثیر اجتناب مالیاتی بر قدرت پیش بینی سود (مطالعه موردی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران). پژوهشنامه مالیات، ۲۵ (۳۳)، ۲۴۴-۲۲۷.
- 7- Armstrong, C.S., Blouin, J., Jagolinzer, A.D. and Larcker, D.F., (2015). Corporate Governance, Incentives, and Tax Avoidance. *Journal of Accounting and Economics*, 1-17.
- 8- Desai, M.A., and Dharmapala, D. (2009). Corporate tax avoidance and firm value. NBER Working Paper. www.nber.org/papers/w11241.
- 9- Gravelle J. G. (2013). "Tax Havens: International Tax Avoidance and Evasion". Congressional research service, 8-13.
- 10- Kim, J.L.Y. and Zhang, L. (2011). Corporate tax avoidance and stock price crash risk: firm-level analysis. www.ssrn.com.
- 11- Lanis, R., and Richardson, G. (2011). Corporate social responsibility and tax aggressiveness. *Journal of Accounting and Public Policy*, 3, 86-108

Investigating the Impact of Earnings Forecast Errors and the Accruals Quality on Tax Avoidance of Companies Listed in the Tehran Stock Exchange.

Reza Moradof¹.

1 Assistant Professor of Accounting Department, Rudsar and Amlesh Branch,
Islamic Azad University, Rudsar, Iran.

Abstract

This research was done with the aim of investigating the impact of earnings forecasting error and the quality of accruals on the tax avoidance of companies in the Tehran Stock Exchange. Tax avoidance was considered as the dependent variable of the research, and earnings forecasting error and quality of accruals were considered as independent variables. Based on this, 161 companies from the Tehran Stock Exchange were investigated as a statistical sample in an 8-year period between 1391 and 1398. The hypotheses of the research were analyzed using panel data regression and combined regression in Eviuse software. The analysis of research hypotheses was done using the combined regression method and panel data regression by EViews econometric software. The results of the analysis of research hypotheses using panel data regression and multiple regression analysis showed that earnings forecasting error has a negative and significant effect on corporate tax avoidance. Also, the quality of accruals does not have a significant effect on the company's tax avoidance.

Keywords: Accruals Quality, Earnings Forecast Errors, Tax Avoidance.